

Ελένης Δημητριάδου - Εφραιμίδη
θεατρική απόδοση

ΜΟΣΚΩΒ - ΣΕΛΗΜ

Γ. Μ. Βιζυηγού

Εκδόσεις "ΗΛΙΟΤΡΟΠΙΟ"
ΞΑΝΘΗ 1996

copyright: ΕΛΕΝΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ - ΕΦΡΑΙΜΙΔΗ

Ευζώνων 46-20, 671 00 Ξάνθη

τηλ: 0541 24042

ΕΛΕΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ - ΕΦΡΑΙΜΙΔΗ
ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ

ΜΟΣΚΩΒ - ΣΕΛΗΜ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΙΖΥΗΝΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΗΛΙΟΤΡΟΠΙΟ»
ΞΑΝΘΗ 1996

τα πρόσωπα του έργου

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

40 περίπου χρονών, μαύρα μαλλιά και γένια. Προσεγγίζει τη φυσιογνωμία του Γ. Βιζυηνού. Σκούρα ρούχα με άσπρο πουκάμισο.

ΜΟΣΚΩΒ ΣΕΛΗΜ

55-60 χρονών περίπου, μαύρα μαλλιά, γλωμό πρόσωπο με βαθύ μελαγχολικό βλέμμα. Στεγνό και ψηλό παράστημα που το δείχνει νεότερο.

Ντυμένος μισός Τούρκος, μισός Ρώσος, έτσι ώστε η παρουσία του να φαίνεται κωμική. Ψηλές στρατιωτικές ρωσικές μπότες με τριμμένους πάτους, φαρδύ κόκκινο τούρκικο ζωνάρι που τυλίγει το κορμί του με πολλές διπλές, από το υπογάστριο ως τους μαστούς. Παλιός στρατιωτικός ρώσικος μανδύας με δύο τρία γυαλισμένα κουμπιά και ίχνη από τριμμένα σιρίτια στο περιλαίμιο και στα μανίκια. Στο κεφάλι ψηλό στρατιωτικό τούρκικο φέσι χωρίς φούντα, δεμένο στ' αυτιά με λεπτό πράσινο μαντίλι.

ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΗΣ

35-40 χρονών, μέτριο ανάστημα, ευγενική
φυσιογνωμία, προσεγμένο ντύσιμο εποχής, με
κοστούμι και καπέλο.

ΓΙΑΤΡΟΣ

30 χρονών περίπου. Ψηλός και λεπτός. Στο
πρόσωπο μαύρη κοντή γενειάδα. Ντυμένος με
κοστούμι και καπέλο εποχής. Ιατρική τσάντα.

χωρόχρονος

Τέλος του 19ου αιώνα. Τοπίο ειδυλλιακό στην Ανατολική Θράκη. Σούρουπο. Σε πρώτο πλάνο η πηγή Καϊνάρτζα(1) που αναβλύζει αθάνατο νερό από το βάθος ενός τεράστιου άσπρου βράχου. Την περιοχή διασχίζει ποτάμι, όπου χύνονται τα νερά της πηγής και δημιουργεί καταπράσινη όαση.

Πυκνές ιτιές και πλατάνια φιλοξενούν πλήθος από τρυγόνια. Τριγύρω απέραντα χωράφια. Γη που φαίνεται εγκαταλειμμένη. Στο βάθος ανατολικά η ομίχλη σκεπάζει τον ορίζοντα, ώστε να φαίνεται γη και ουρανός ένα.

Ένα σπιτάκι λίγο μακρύτερα και δεξιότερα απ' την πηγή διακρίνεται ανάμεσα σε ψηλόκορμες οξιές. Ξύλινο σε όλα του τα μέρη, απομίμηση των

φτωχικών σπιτιών που οι Ρώσοι χωρικοί ονόμαζαν «Ισμπες». Η καμινάδα ξύλινη κι αυτή φτιαγμένη από κομμάτια ακατέργαστου ξύλου, αφήνει άσπρο αραιό καπνό. Κρεμασμένο χαμηλά ένα καλάθι με ώριμα φρούτα. Μπροστά στην πόρτα της ξύλινης καλύβας δύο επανωτά μαξιλάρια σαν μεντέρι κι ένα μικρό χαμηλό σκαμνάκι φιλοξενούν τους δύο συνομιλητές.

Ακούγονται κελαϊδίσματα πουλιών, φλογέρες βοσκών και ήχοι σαν μυστικοί ψίθυροι. Η σκηνή φωτίζεται. Ο οδοιπόρος - συνομιλητής του Μοσκόβ-Σελήμ κατευθύνεται στη δροσερή πηγή. Σκύβει, πίνει το ζωογόνο νερό και πλένεται. Έπειτα αφήνει το βλέμμα να πλανηθεί πάνω στο τοπίο. Μουσική υπογραμμίζει το μυστηριακό του χώρου.

Σιωπή για λίγο. Χαμηλώνουν τα φώτα. Στο βάθος αριστερά της σκηνής σε ουδέτερο πλάνο ένας συγκεντρωτικός προβολέας υπογραμμίζει την παρουσία του αφηγητή της ιστορίας του Μοσκόβ-Σελήμ, το συγγραφέα Γ. Βίζυρνό. Ένα παλιό γραφείο με βιβλία. Στο κάθισμα μπροστά στο γραφείο, ο συγγραφέας - αφηγητής γράφει σκυμμένος και σιωπηλός. Ο αφηγητής - συγγραφέας και συγγραφέας - συνομιλητής είναι το ίδιο πρόσωπο αλλά παρουσιάζεται σαν διαφορετικό. Το σκηνικό μένει το ίδιο και στις τρεις πράξεις.

πρώτη πράξη

(Ο Μοσκώβ-Σελήμ βγαίνει από το καλύβι και κατευθύνεται αργά προς τον επισκέπτη - οδοιπόρο. Φωτίζεται.)

ΣΕΛΗΜ

(Πλησιάζοντας με ταραχή) Ντόμπρο - ντουάντε, μπράτουςκα.⁽²⁾

(Χαιρετάει σαν Ρώσος στρατιώτης, ενώνοντας τα πόδια του και παίρνοντας λεβέντικο ύφος, ενώ ο συνομιλητής του χαιρετάει πρώτος με τούρκικο τρόπο)

ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΗΣ

Τι κάνεις; Καλά είσαι; Καλά;

ΣΕΛΗΜ

Κακά και ψυχρά. Δόξα τω Θεώ. (Παίρνει το χέρι του συνομιλητή στην παλάμη του. Το κουνάει με δύναμη και πάθος. Ύστερα σκύβει στο αυτί του και ρωτάει χαμηλόφωνα. με τρυφερή οικειότητα, κλείνοντας το ένα μάτι χαρούμενα.)

Μοσκώβ; Μοσκώβ;⁽³⁾

ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΗΣ

(Τον κοιτάει με απορία και απαντάει στενοχωρημένος) Όχι Μοσκώβ! Όχι Μοσκώβ! Χριστιάν, Ρουμ.

ΣΕΛΗΜ

(Απογοητευμένος από τη διάψευση και προσφέροντας καφέ). Από πού έρχεσαι; Γνωρίζεις κάποια καινούργια κáθoδο των Ρώσων στην Τουρκία; Πήγες στη Ρωσία; Γύρισες πολύ κόσμος;

ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΗΣ

Στη Ρωσία μόνον όχι!

ΣΕΛΗΜ

Ε! Τότε λοιπόν, πουθενά δεν πήγες. Γι' αυτό θα γύρισες κι όλα τα μέρη και γύρισες πίσω. Πάνε μια φορά στη Ρουσία και θα δεις, πως δε θα σε κάνει καρδιά να την αφήσεις.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

(Χαμογελαστά) Πως έτσι;

ΣΕΛΗΜ

Τώρα δε μπορούμε να κουβεντιάσουμε. Τ' άλογα περιμένουν να φύγεις. (Φεύγουν και οι δύο. Ο Σελήμ πίσω απ' την καλύβα. Ο Συνομιλητής προς το δρόμο.)

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

(Φωτίζεται ο αφηγητής στο βάθος. Ακούγεται η σκέψη του). Ήθελα να μη σε είχα συναντήσει στο δρόμο μου. Ήθελα να μη σε είχα γνωρίσει στη ζωή μου! Πότισες και συ αρκετή πίκρα τη ζωή μου, αγαθέ, παράδοξε Τούρκε, λες και δε μου έφταναν οι θλίψεις που μου προξενούσαν κάθε μέρα οι τύχες των ομοεθνών μου.

Αλλά ότι έγινε, έγινε. Η πονεμένη, αδύνατη μορφή σου, με το θαύ και μελαγχολικό εκείνο βλέμμα, ταραίζει τον ύπνο μου, φοβίζει την μοναξιά μου. Η κλαψιάρικη και τρεμουλιαστή φωνή σου αντηχεί παραπονεμένη στ' αυτιά μου. Πρέπει να γράψω την ιστορία σου.

Δεν αμφιβάλλω, ότι οι φανατικοί της φυλής σου θα βλασφημήσουν τη μνήμη ενός πιστού, γιατί άνοιξε τα άδυτα της καρδιάς του, μπροστά στα βέβηλα μάτια ενός απίστου. Φοβάμαι μήπως οι φανατικοί της δικής μου φυλής κατηγορήσουν ένα Έλληνα συγγραφέα, γιατί δεν έκρυψε την αρετή σου, ή δεν υποκατέστησε στην αφήγησή του ένα χριστιανό ήρωα.

Αλλά μη σε μέλλει. Δεν θα αφαιρεθεί τίποτα από την αξία σου, γιατί εμπιστεύθηκες σε μένα τις περιπέτειες της ζωής σου και δε θα με τύψει ποτέ η συνείδησή μου, διότι, σαν απλός χρονογράφος, εκτίμησα σε σένα όχι τον άσπονδο εχθρό του έθνους μου, αλλά απλώς τον άνθρωπο.

Γι' αυτό μη σε μέλλει. Θα γράψω την ιστορία σου...(μουσική)

Εκείνο το βράδυ, έφυγα κι ο Τούρκος απασχολούσε τη φαντασία μου. Στην πόλη της Βιζύης, ήθελα να περάσω λίγο καιρό γι' αναψυχή και ξεκούραση από εργασίες που είχαν κουράσει τόσο πολύ το πνεύμα μου, ώστε ούτε ύπνο ήσυχο δε μου άφηναν. Αυτοί που με φιλοξενούσαν αποσύρθηκαν αμέσως μετά το δείπνο κατόνοώντας πως είχα ανάγκη από ανάπαυση. Αλλά ποιος θα το πιστέψει από τόση κούραση, ακριβώς εκείνη τη νύχτα ήταν να την περάσω όλως διόλου άυπνος.

Τι είχε λοιπόν αυτός ο παράξενος Τούρκος και μου πήρε τον ύπνο και μου χάλασε την ησυχία;

Η εμφάνισή του στην Καϊνάρτζα με την αλλόκοτη φορεσιά του, με το Ρώσικο καλύβι του, τόσο ασήμαντη, τόσο γελοία αν θέλετε, σε κάθε άλλη περίπτωση, κατόρθωσε εκείνη τη νύχτα, να κατακυριέψει τη φαντασία μου.

Τι κοινό είχε η αλλοπρόσαλλη φορεσιά του με τον κόσμο των ιδεών του; Ήταν τρελός ή εκτιμούσε μερικά πράγματα με απροσδόκητο τρόπο;

Τρελός δεν είναι βέβαια, έλεγα στον εαυτό μου. Ούτε είναι δυστυχισμένο ένα πλάσμα στο οποίο η παραφροσύνη να προμηνύεται κιόλας απ' τη μονομανία του φιλορωσισμού.

Αληθινά μια μυστηριώδης σκιά, που προδίδεται από τα θυθισμένα στη ρέμβη, τα μελαγχολικά του βλέμματα φαίνεται να κατέχει την εσωτερική του ζωή.

Αγαναχτισμένος, κυρίως με τον εαυτό μου περισσότερο, παρά με τον Τούρκο, σηκώθηκα από το κρεβάτι βαδιά χαράματα, ντύθηκα αθόρυβα και όπως-όπως πήρα το δρόμο για την Καϊνάρτζα.

(Χάραμα. Ο Σελήμ σκουπίζει την αυλή της καλύβας του. Ο Συγγραφέας κατευδύνεται προς αυτόν. Σταματάει κοντά στην πηγή. Σκύβει και πίνει νερό. Ο Σελήμ δεν ξαφνιάζεται από την πρόωρη εμφάνισή του ούτε δείχνει καμμία biasύνη, Ο Συγγραφέας πλησιάζοντας το χαιρετάει.)

ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΗΣ

(Πειράζοντάς τον) Έμαθα πως ψήνεις καλό τσάι «κατά ρωσικό τρόπο» και ήρθα να δοκιμάσω. Είμαι πολύ φίλος του τσαγιού, όταν ψήνεται «κατά ρωσικό τρόπο».

ΣΕΛΗΜ

(Θλιμμένος και απορημένος, δίνοντας το χέρι του στο Συγγραφέα) Βάι!... Τι σ' έκαμαν οι Ρούσοι και δεν τους αρέσεις; Άμποτε να είχαμε κομμάτι ρούσικο τσάι να πιεις και συ να πιω κι εγώ. Ορίστε κάθισε.

ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΗΣ

(Σκύβοντας προς την ανοιχτή πόρτα της καλύβας) Βλέπω έχεις ένα σαμοβάρι. Φαίνεται πως τελείωσε το τσάι σου.

ΣΕΛΗΜ

Μη ρωτάς. Δεν είχα ποτέ για να τελειώσει. Το σαμοβάρι που βλέπεις το παράγγειλα εγώ και το έκαμαν εδώ όπως μπορούσαν. Το τσάι που βράζω μέσα, δεν είναι για σένα. Το βράζω μόνο έτσι για παρηγοριά, όταν συλλογιούμαι. Μ' αρέσει να κάθομαι μονάχος ν' ακούω το νερό να μουρμουρίζει, δεν πιστεύεις; (Μπαίνει στην καλύβα και βγάζει ένα τενεκεδένιο κουτί συγκόλλημα άκομφο και άτεχνο από κομμάτια παλιού τενεκέ, σαν ρωσικό σαμοβάρι. Δείχνει το περιεχόμενο που ευωδιάζει θεραπευτικά λουλούδια και φυτά.)

ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΗΣ

(Μυρίζει). Κατά το σαμοβάρι και το τσάι!

ΣΕΛΗΜ

Ορίστε, στο θεό σου, κάθισε. Θα σε ψήσω ένα καλό καφέ. Σου έχω και δροσερά φρούτα μαζεμένα και γάλα. Θαρρείς με το είπε ο οδηγός σου πως θα έλθεις να κουβεντιάσουμε. Κάθισε εδώ σ' αυτό το σκαμνί. Βλέπεις αυτό το λιβάδι εκεί κάτω

ΣΕΛΗΜ

Αλλάχ! Αλλάχ!

(Ο γιατρός σκύβει τον αγγίζει και σηκώνεται
με χλωμό πρόσωπο και τρομαγμένα μάτια.)

ΓΙΑΤΡΟΣ

Πάει ! το σκότωσε η χαρά του! Τα βάσανά
του τέλειωσαν. Έμεινε Τούρκος!

ΑΥΛΑΙΑ

ερμηνευτικά

- (1) πηγή που κοχλάζει σαν λειχήτας
- (2) αδελφέ
- (3) Ρώσος
- (4) βαμμένα με κηνή- κόκκινα
- (5) στρογγυλό ψηλό
- (6) γιλέκα
- (7) παραδοσιακό μαύρο φαρδύ πανταλόνι που στενεύει στις άκρες
- (8) περιτυλίγματα κνημιδίων
- (9) κξιοματικός
- (10) πεισμα
- (11) σχηματοφόρος
- (12) αποχαρτιστήριο γλέντι
- (13) βεβαίωση στο στρατό
- (14) σπιτικό
- (15) παιδεύεις
- (16) στρατιώτες του ιππικού
- (17) πολιτεία
- (18) σφάγιο για θυσία
- (19) μπράβο
- (20) χαρά, ευλογία
- (21) στρατόπεδο
- (22) ευλογία
- (23) αρχηγός, επικεφαλής εκατό ατόμων
- (24) μόφα, ώρα
- (25) εφημερίδες

Η Ελένη Δημητριάδου - Εφραιμιόδη γεννήθηκε και ζει στην Ξάνθη. Έχει δημοσιεύσει τις ποιητικές συλλογές «Εγένετο» 1987, «Εγώ και ο Φαίδρος» 1990. Ποιήματά της έχουν δημοσιευτεί σε λογοτεχνικά περιοδικά και ανθολογίες. Παράλληλα ασχολείται με τα πολιτιστικά του τόπου της.

Ο "ΜΟΣΚΩΒ-ΣΕΛΗΜ" ΤΟΥ Γ. Μ. ΒΙΖΥ
ΗΝΟΥ ΣΕ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ
ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ - ΕΦΡΑΙΜΙ
ΔΗ ΣΤΟΙΧΕΙΘΕΤΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟ
ΠΟΙΗΘΗΚΕ ΣΤΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ.
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ ΤΟ
ΝΟΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 1996 ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
ΠΟΛΥΧΡΩΜΟ ΣΕ 1000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΗΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.
ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΕΙΧΕ ΤΟ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΞΑΝΘΗΣ "ΗΛΙΟ
ΤΡΟΠΙΟ". Η ΜΕΤΑΓΛΩΤΤΙΣΗ ΕΓΙΝΕ
ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ. ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ
ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ ΚΑΙ Η ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΣΗ
ΕΓΙΝΑΝ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΗΤΡΗ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟ

«...Κείνα τα χρόνια στη Θράκη, Έλληνες Βούλγαροι Τούρκοι ζούσαν μαζί, πλάι-πλάι. Ακόμα και οι Ρώσοι. Ο Βιζυηνός δεν εξετάζει την εθνική και φυλετική τους προέλευση. Ούτε και νοιάζεται για τη θρησκεία τους. Όλοι τους είναι άνθρωποι κι έχουν τα ίδια δικαιώματα στην καρδιά του. Θαυμάσια, θα μπορούσε τα διηγήματα αυτά ν' ανήκουν στην Τουρκική, τη Βουλγαρική και τη Ρωσική λογοτεχνία. Τον άνθρωπο ξεχώρισε ο Βιζυηνός στο πρόσωπο του Μοσκόβ-Σελήμ κι όχι τον Τούρκο. Το ίδιο κάνει κι ο Τούρκος Μοσκόβ-Σελήμ, όταν μένει κατάπληκτος από την ανθρωπιά των Ρώσων. Χαίρεται την ανθρωπιά τους την ωραία συμπεριφορά τους προς τους αντίπαλους αιχμαλώτους του πολέμου και ημερεύει, αλαφρώνει, λευτερώνεται από το θρησκευτικό και εθνικιστικό φανατισμό».

Μ. Μ. Παπαϊωάννου

«...Όστερα άκουσα ότι ο καλύτερος Βιζυηνός-διηγηματογράφος βρίσκεται στο διήγημα Μοσκόβ-Σελήμ μόνο και μόνο γιατί θίγεται εδώ το θέμα της ειρηνικής συνύπαρξης των λαών».

Κυριακή Μαμούνη

«Ο Μοσκόβ-Σελήμ μας μεταφέρει σε κόσμους εντονότερα και πολύ συνταρακτικότερα ψυχολογικούς. Το δράμα πλέκεται μέσα στην ψυχή του ήρωα, συνταιριασμένα με τα εθνικά μας μίση, δεξιά, πρωτότυπα. Κριτικός από τους νεότερους και προσεχτικότερος ανάμεσά μας, ο Άριστος Καμπάνης αποκαλεί το διήγημα τούτο «αριστούργημα».

Κωστής Παλαμάς